

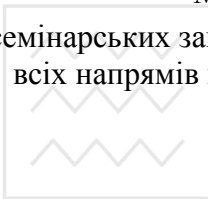

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства
та природокористування
Кафедра філософії

045-132

Методичні вказівки та плани
семінарських занять з дисципліни «Філософія» для студентів
всіх напрямів підготовки НУВГП денної форми навчання

Національний університет
водного господарства
та природокористування

**друку науково-
методичною радою
НУВГП,
протокол № 5
від "23" січня 2013 р.**

РІВНЕ 2013

Методичні вказівки та плани семінарських занять з дисципліни «Філософія» для студентів всіх напрямів підготовки НУВГП денної форми навчання /Наконечна О.П., Гаєвська С.Р.,- Рівне:НУВГП, 2013.- 49 с.

Упорядники: О.П.Наконечна, доктор філософських наук, професор,
С.Р.Гаєвська, канд.філос.наук, доцент

Відповідальний за випуск:О.П.Наконечна, доктор філософських наук, професор, зав. кафедри філософії

Зміст

Вступ.....	3 - 4
1. Загальні положення. Методичні поради по підготовці до семінарських занять.....	4
2. Методи оцінювання знань.....	5 - 6
3. Плани семінарських занять.....	6 - 28
4. Тести підсумкового контролю	29 - 41
5. Екзаменаційні питання	42 - 45
6. Література	45 - 49

© Наконечна О.П.

© Гаєвська С.Р.

2013

© НУВГП, 2013

Вступ

Шановні студенти!

Метою вивчення дисципліни “Філософія” є прилучення до інтелектуального змісту людської духовності, формування навичок свідомого вирішення найперших питань людського світоорієнтування, самоусвідомлення та самоствердження шляхом Вашого ознайомлення з історичною еволюцією і сучасним змістом філософських проблем.

Оскільки філософія повинна дати студенту цілісне, системне уявлення про світ, місце в ньому людини, включаючи соціокультурні параметри життя суспільства й особистості, вивчення цієї дисципліни відповідно до існуючих навчальних планів, має структурно-логічний зв'язок з наступними з них:

- ❖ історією, оскільки всі явища, на які опирається філософія мають історичне походження;
- ❖ культурологією, оскільки однією з вимог дослідження об'єктів філософією є дослідження впливу типів культури на вирішення філософських проблем, місця філософії в формуванні культурних цінностей;
- ❖ психологією, оскільки вивчення філософії пов'язане з аналізом проблем суб'єктивації особистості, психологічної мотивації, що виявляється в специфічному підході людини до реалізації різних форм пізнавальної та перетворюючої діяльності;
- ❖ соціологією та політологією, тому що філософія вивчає та узагальнює соціокультурні процеси і явища, які породжуються та детермінуються людьми в ході їх спільної життєдіяльності;

Студент повинен знати:

- історичні особливості виникнення та характерні риси філософського типу духовності, особливості західного та східного типу філософування;
- основну філософську проблематику та проблематику філософських дисциплін і характер їх становлення;
- систему категорій філософії;
- провідні тенденції і концепції сучасного філософування;

Студент повинен уміти:

- ❖ аргументовано розкривати зміст основних філософських концепцій і систем;
- ❖ вільно володіти понятійним апаратом та, навичками філософського мислення, що опираються на використання логічних законів, і оперувати ними при виконанні всіх видів індивідуальних
- ❖ робіт та виступах на семінарських заняттях;
- ❖ реферувати оригінальні філософські тексти і розуміти їх ідейний зміст та місце в системі філософського знання;
- ❖ осмислено ставитися до отриманих знань, опираючись на принципи філософського мислення аналізувати сучасні проблеми, що виникають в соціальній, професійній і індивідуальній життєдіяльності;
- ❖ переконливо та аргументовано відстоювати власну точку зору щодо світоглядних проблем буття.

Загальні положення

Методичні поради по підготовці до семінарських занять:

Семінарські заняття є важливою формою самостійної роботи студентів по оволодінню змістом дисципліни «Філософія».

Вивчивши матеріал прослуханої лекції, студент готується до семінарського заняття відповідно до поданого плану. Необхідною умовою якісної підготовки є оволодіння понятійно-категоріальним апаратом (основні поняття і категорії).

При підготовці студент повинен користуватися як базовою, так і допоміжною літературою.

Для самостійної перевірки засвоєних знань у кожному занятті подаються контрольні питання.

Важливою формою змістовного оволодіння філософською спадщиною є робота над філософськими текстами (першоджерелами), які подаються до кожного семінарського заняття.

Поглибленому вивченню окремих питань сприяють індивідуальні завдання, що мають різний рівень складності, є сучасними та актуальними, готуючи які студенти мають можливість виявити аналітичні та розвинути творчі здібності (і, звичайно, отримати додаткові бали).

Методи оцінювання знань

Для визначення рівня засвоєння студентами навчального матеріалу використовуються такі методи оцінювання знань:

- ◇ письмові п'ятихвилинки по змісту філософських категорій;
- ◇ оцінка за доповідь на семінарському занятті;
- ◇ поточне тестування після вивчення кожного змістовного модуля;
- ◇ оцінка за опрацювання першоджерел;
- ◇ оцінка за самостійну роботу;
- ◇ підсумковий екзамен.

Для діагностики знань використовується кредитно-модульна система зі 100-бальною шкалою оцінювання.

Розподіл балів, що присвоюються студентам

Поточне опитування та СРС							Іспит	Сума
T 1	T 2	T3	T4	T5	T6	T 7	40	100
6	14	8	8	8	8	8		

Модульна форма контролю включає в себе наступні форми робіт та оціночні бали за їх виконання

№№ п.п	Види навчальної діяльності	Оціночні бали
1.	Відвідування лекційних занять	0,2 б. за 2 год.
2.	Відвідування практичних занять	0,5 б. за 1 заняття
3.	Підготовка письмового есе по проблемі	2 б.
4.	Доповідь на семінарському занятті	0,5 за 1 виступ
5.	Участь у дискусії під час семінарського заняття	0,5 б. за 1 заняття
6.	Постановка проблемних питань	0,1 за заняття
7.	Підготовка конспекту першоджерел і використання його у відповіді	2 б.
8.	Огляд літератури по темі курсу	2 б.
9.	Виступ з доповіддю на студентській науковій конференції	3 б.

10.	Виступ з доповіддю на студентській науковій конференції в іншому вузі	5б.
11.	Участь у конкурсі студентських наукових робіт ім. Г.Корольової	2 б.
12.	Участь у олімпіаді з філософії	2 б.
13.	Призове місце в олімпіаді чи конференції	5 б.
14.	За якісне ставлення до вивчення дисципліни	1 – 3 б.
15.	П'ятихвилинка з основних понять до теми	1б.

Плани семінарських занять

Тема 1. Філософія: коло проблем та місце в культурі

Основні категорії і поняття: Світогляд, світовідчуття, світосприйняття, світорозуміння, переконання, цінності, рефлексія, міфологія, релігія, ьтура, філософська ідея, філофілософія, епістемний та софійний типи філософування, філософська кулсофська школа, філософський напрямок, філософська течія, філософська традиція.

План

1. Світогляд, його сутність та історичні типи. Філософія як тип світогляду.
2. Філософія в системі культури (філософія і релігія, філософія і наука, філософія і мистецтво, філософія і мораль).
3. Філософія як тип духовності. Багатоманітність форм і способів буття філософії.

Контрольні питання

1. Розкрийте найсуттєвіші риси міфологічного і релігійного світогляду, та їх відмінність від філософського світогляду.
2. Розкрийте специфічні риси філософського мислення.
3. Розкрийте основні аспекти співвідношення філософії та світогляду.
4. В чому виявляється взаємозв'язок філософії і науки, філософії і релігії?
5. В чому полягає життєве призначення філософії?
6. Чим обумовлюється багатоманітність форм і способів буття філософії?
7. Охарактеризуйте структуру філософії як системи знань.

8. Розкрийте зміст основних функцій філософії в культурі.

Індивідуальні завдання

1. Розкрийте еволюцію змісту поняття «філософія», опрацювавши фрагменти роботи В.Віндельбанда (Мир філософії. Ч.1. С-67-75). В чому проявляється рефлексивна природа філософії? (Див. Нестеренко В.Г. Вступ до філософії: онтологія людини. С. 32-33)?
2. Як Ви розумієте вислів Х. Ортеги – і – Гассета, що „Філософія починається із сумніву в собі. Вона живе остільки, оскільки бореться з собою, заперечує себе”. (Філософська думка, 2002 р, № 1, с. 4-20).
3. "...Світогляд пов'язують із філософією, коли чекають від філософії впорядкування погляду на життя, на мету життя. Більше того, люди покладають на філософію найважливішу місію - дати їм світогляд... Ось чому філософія займає виключне місце і в науковому житті, де існує потреба у теоретичній цілісності, і в інших областях, які викликають інтерес до себе ширших людських мас. Якщо б у філософії відняли світогляд у окресленому вище значенні, то багато людей втратили б до неї інтерес". (Г. Рікерт). Прокоментуйте ці слова та охарактеризуйте співвідношення філософії та світогляду.
4. Обґрунтуйте думку, що філософія виступає як “літургія смислу”, звернувшись до книги С.Кримського (“Запити філософських смислів”. Р.1 див. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). С.15-27)
5. Наведіть аргументи “за” і “проти” твердження, що філософія є наукою.
6. Прореферувавши статті (Н.А.Бердяев Мое философское мировоззрение, О.П. Наконечна Філософія та особистість: особистість у філософії та Л.Н. Столович О „системном плюрализме” в філософії) охарактеризуйте, чим визначається роль особистості у філософії.
7. Розкрийте зміст поняття “філософська культура” та його значення для розуміння української філософії (Див.: В. Горський Філософія в українській культурі. К.,2001. С.6-22; Наконечна О.П. Концепт філософської культури у контексті самовизначення української та російської філософії // Російська філософія: історія, методологія, життя. Вип.10. Полтава, 2011. С.135-141).

8. Проаналізуйте співвідношення філософії та моралі, філософії та мистецтва (Див.: В.Малахов Етика. – К., 1996. С.17-33, О.П. Наконечна Співвідношення філософії та мистецтва: сучасний контекст).
9. Розкрийте феномен філософської віри (К. Ясперс Філософська віра //Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення. С.35-49) та його значення для розуміння сутності філософії та її співвідношення з релігією.
10. Прореферувавши працю Д. Чижевського («Філософія і національність» //Філософська і соціологічна думка.1990, № 10) визначте основні проблеми для обговорення.
11. Як Ви розумієте твердження, що філософія в культурі виступає її смислотвірним ядром (Див. Нестеренко В.Г. Вступ до філософії: онтологія людини.С.30-38)?
12. Прореферувавши статтю В.Бібіхіна (“Філософія і релігія” // Вопросы философии, 1992, № 7) і статтю С. Франка (“Філософія і релігія” //На переломе. Философские дискуссии 20-х годов: Философия и мировоззрение. С.319-335), розкрийте співвідношення філософії та релігії.
13. Охарактеризуйте позицію М. Рубінштейна, щодо сутності філософії, звернувшись до його роботи (“Життєрозуміння – центральна задача філософії” // На переломе. Философские дискуссии 20-х годов: Философия и мировоззрение. С. 61-71).
14. Порівняйте позиції С. Франка та І. Луппола стосовно проблеми науковості філософії та сформулюйте підняті в них проблеми (Див.: На переломе. Философские дискуссии 20-х годов: Философия и мировоззрение. С. 119-126).

Реферування: Мир философии: книга для чтения. Ч.1.М., 1991, разд.1. С.10-14, 18-24, 65-67, 82-86, 88-92.

Література: базова[2 -10] допоміжна [12,30,46-49,64,67,83]

Тема 2. Історичні типи філософії

Заняття 1

Основні поняття і категорії: теоцентризм, атомізм, натурфілософія, теїзм, космоцентризм, схоластика, томізм, метафізика, неоплатонізм, логіка, етика, мікрокосм, макрокосм, буття, світ, ідеї, номіналізм, реалізм, антропоцентризм, пантеїзм, гуманізм.

План

1. Виникнення філософії.
2. Антична філософія: її особливості та ідейні здобутки.
3. Особливості середньовічної філософії.
4. Філософська думка доби Відродження.

Заняття 2

Основні поняття і категорії: раціоналізм, субстанція, дуалізм, деїзм, атеїзм, агностицизм, механістичний матеріалізм, діалектика, метафізика, антропологічний матеріалізм, відчуження, свобода, гуманізм, матеріалістична діалектика, матеріалістичне розуміння історії, натурфілософія, категоричний імператив, абсолютна ідея.

План

1. Головні риси та особливості філософії ХУІІ століття.
2. Філософські ідеї та вчення епохи Просвітництва.
3. Німецька класична філософія як втілення класичного типу філософування.
4. Філософія марксизму як втілення соціальної раціональності.

Контрольні питання

1. Чому історія філософії вивчається в курсі сучасної філософії?
2. Де, коли, як і чому виникла філософія?
3. Особливості Давньосхідної філософії та її ідейні здобутки.
4. Охарактеризуйте проблематику основних етапів розвитку античної філософії.
5. В чому сверідність античної філософії і яким були її фундаментальні проблеми?
6. Охарактеризуйте специфіку східного і західного типів філософування .
7. В чому історичне значення філософії Сократа?
8. Розкрийте зміст основних ідей середньовічної схоластики.
9. В чому суть і роль розуміння відношення віри і розуму у вченні Фоми Аквінського?
10. В чому полягає новизна основних ідей і тенденцій гуманізму Ренесансу?
11. В чому відмінність філософії Нового часу від попередніх етапів її розвитку?
12. Охарактеризуйте особливості проблематики філософії доби Просвітництва.
13. Які основні особливості німецької класичної філософії?
14. В чому полягає специфіка і роль марксистської філософії?

Індивідуальні завдання

1. Уважно проаналізуйте судження одного з авторитетів у галузі порівняльного аналізу східних та західних цивілізацій Рене Генона (Див. Петрушенко В.Л. Філософія.-К.-Л., - 2003 р.-С.). Які особливості західних на східних цивілізацій виділяє Р. Генон?
2. Охарактеризуйте специфіку східного і західного типів філософування, опрацювавши статті А.Теклюк “ Проблема синтезу західної та східної парадигми пізнання” (Філософська думка, 2000. № 2) та Хамидова А. “Философия Востока и философия Запада” (Вопросы философии, 1999. № 2).
3. Ознайомтеся з роботою В. Соловйова “Історична доля філософії” (Вопросы философии.1988, № 8). Виявіть його думку, щодо спільних та відмінних рис, властивих східній та західній філософії.
4. Опираючись на аналіз літератури, підготуйте повідомлення про канонічні джерела, провідні ідеї та напрямки розвитку філософії Стародавнього Китаю.
5. Підготуйте повідомлення на тему: “Суть вчення Платона про буття”, використавши при цьому фрагменти його діалогу “Банкет” (Читанка з історії філософії. Кн.1. С. 131-141).
6. Звернувшись до уривку з праці Аристотеля (див.: Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). С.87-97), розкрийте зміст його категоріальної системи.
7. «Два шляхи існують і можуть існувати для відшукування та відкриття істини. Один відразу починається від відчуттів та часткового до найзагальніших аксіом та, йдучи від непохитної їх істинності, обговорює середні аксіоми. Цим шляхом користуються і нині. Інший же шлях – виводить аксіоми з відчуттів і часткового, піднімаючись безперервно і поступово. Поки нарешті не приходиться до найзагальніших аксіом. Це шлях істинний. Але ще не випробуваний» (Ф. Бекон).

Порівняйте описи двох шляхів пізнання. Простежте, які етапи у використанні кожного методу виділяє автор, і з'ясуйте різницю між цими шляхами пізнання. Чим, на Вашу думку, можна виправдати протиставлення цих шляхів? Який з наведених шляхів пізнання виражає суть емпіризму, а який – раціоналізму? Використайте свої знання з природничих наук, а також досвід лабораторних робіт, щоб навести приклади кожного з шляхів пізнання.

8. Охарактеризуйте суть методу Р.Декарта, прореферувавши уривок з його праці (див.: Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). С.59-73).
9. «Оскільки відчуття нас інколи обманюють, я прийняв за необхідне припустити, що немає жодної речі, яка б була такою, якою нам уявляється...Приймаючи до уваги, що кожне уявлення, яке ми маємо у стані бадьорості, може з'явитись нам і увісні, при тому, що це є дійсність, я вирішив уявити собі, що все, що будь-коли спало мені на думку, не більш істинне, ніж примари моїх снів. Але відразу ж я звернув увагу на те, що в цей самий час, коли я схилився до думки про ілюзорність всього на світі, було необхідно, щоб я сам, міркуючи таким чином, дійсно існував. І зазначаючи, що істина «Мислю, отже існую» настільки тверда і безсумнівна, що навіть найбільш навіжені припущення скептиків не можуть її похитнути, я прийшов до висновку, що могу без побоювань прийняти її за перший принцип шуканої мною філософії» (Р.Декарт).

Уважно прочитайте наведене міркування. Як можна витлумачити або пояснити своїми словами висловлювання «Мислю, отже існую»? Як ця теза вплинула на подальший розвиток філософії?

10. «Монада ...є...проста субстанція, що входить до складу складних; проста – значить така, що не має частин. Із необхідністю повинні існувати прості субстанції, оскільки існують прості субстанції, тому що існують складні, бо складна субстанція є...зібрання або агрегат простих (монад). Кожна монада необхідно повинна відрізнитися від іншої, бо ніколи не буває у природі двох істот...у котрих не можна було би знайти відмінності...Всяке створене буття – а, отже, і створена монада, - підлягає зміні і...такі зміни у монаді є безперервними. Нічого іншого не можна знайти у простій субстанції..., крім сприймань та їх змін. І тільки в них...є всі внутрішні дії простих субстанцій» (Г.В.Лейбніц).

Чи відповідає поняття «монада» у Г.Лейбніца поняттю «атом» у Демокріта? У наведеному тексті монада тлумачиться як матеріальне утворення чи як елемент духовного світу? Порівняйте вихідні онтологічні ідеї Б.Спінози та Г.Лейбніца: в чому вони

співпадають, чим докорінно відрізняються? Якою мірою ці ідеї можна використати в наш час для пояснення дійсності?

11. Розкрийте основні риси та принципи раціонального мислення, які формулює Г.В. Лейбніц (Мир философии. Ч.1. С. 327-329, 504-505, 622-628 та Ч.2. С. 180-182).
12. Розкрийте принципи філософії І.Канта, прореферувавши уривок з його роботи “Критика чистого розуму” (див. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). С.311-320)
13. Виділіть основні проблеми філософського вчення Л.Феєрбаха, звернувшись до його праць (див.: Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). С.250-260).
14. Звернувшись до праці К.Маркса “До критики політичної економії” (Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). С.414-418), охарактеризуйте сутність матеріалістичного розуміння історії.
15. Прореферувавши розділи праці М. Бердяєва (Истоки и смысл русского коммунизма. – М., 1990. Р.5,7), підготуйте повідомлення про сильні та слабкі сторони марксизму.

Література: базова [2,4-8,10]

допоміжна [2,13,19,20,32,33,38,44,68,74-76,78]

Заняття 3. Плюралізм течій філософії ХХ століття: сцієнтизм і антисцієнтизм

Основні поняття і категорії: сцієнтизм, антисцієнтизм, позитивізм, неопозитивізм, структуралізм, ірраціоналізм, психоаналіз, екзистенціалізм, персоналізм, прагматизм, неотомізм, філософська антропологія, парадигма, філософія життя, тейярдизм, герменевтика.

План

1. Становлення нової світоглядної парадигми в філософії ХХ століття.
2. Проблема наукового знання і мови в філософії ХХ ст.: неопозитивізм, постпозитивізм, структуралізм, герменевтика, прагматизм.
3. Нова постановка проблеми “людина-світ” у філософії другої половини ХІХ - ХХ ст.: філософія життя, психоаналіз, персоналізм, екзистенціалізм, філософська антропологія.

4. Особливості релігійної філософії ХХ ст.

Контрольні питання

1. Які особливості філософської парадигми, що формується в посткласичній філософії?
2. Охарактеризуйте основні напрями філософії ХХ ст.
3. Охарактеризуйте основні ідеї позитивізму, неопозитивізму, постпозитивізму.
4. В чому сутність і значення психоаналітичної філософії?
5. Назвіть представників і охарактеризуйте основні ідеї екзистенціалізму.
6. Якими є основні течії та особливості релігійної філософії ХХ ст.?
7. Що таке філософія постмодернізму?
8. Розкрийте специфіку етапів еволюції позитивізму.

Індивідуальні завдання

1. Охарактеризуйте специфічні риси некласичного типу філософування, ознайомившись із статтею В. Мільдон (Ни Афины ни Иерусалим. Еще раз об экзистенциальной философии // Вопросы философии. 2002, № 3).
2. На основі опрацювання статті М.С. Козлової (Вітгенштейн: новый образ философии // Вопросы философии. 2001, № 7) розкрийте суттєві зміни в філософському мисленні ХХ ст.
3. Виділіть основні риси позитивізму, звернувшись до позиції Л.Вітгенштейна (див.: Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). С.403-413).
4. Розкрийте сутність герменевтики, звернувшись до уривку з праці Г.Гадамера (див.: Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). С.377-390).
5. Прореферувавши уривки з робіт філософів (Див.: Читанка з історії філософії. Кн.6. Зарубіжна філософія. -К., 1996. С. 12-22, 31-44, 50-71, 100-114, 114-130, 131-144, 146-154, 159-165, 167-178, 179-194, 196-213, 219-227, 228-238), розкрийте зміст основних ідей тих філософських напрямів, які вони представляють.
6. Окресліть підходи до тлумачення людини М.Бердяєва, Ж.-П.Сартра, Е.Фрома, М.Гайдеггера, М.Шелера, звернувшись до їх творів (Див.: Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). С.206-216, 261-279; Мир философии. Ч.2. С.48-86).

Література базова: [2,4-8,10] допоміжна: [4,25,55,60,65,71-73,79,83]

Заняття 4. Філософська думка України

Основні поняття і категорії: ісихазм, патристика, любомудріє, натурфілософія, споріднена праця, „три світи”, „дві натури”, філософія серця, пантеїзм, історіософія, філософія української національної ідеї.

План

1. Зародження, основні етапи та особливості розвитку філософської думки України.
2. Специфіка філософських поглядів в докласичну добу.
3. Особливості філософської культури в творчості філософів класичної доби.
4. Філософія України в ХХ століття.

Контрольні питання

1. Які витоки і основні риси світогляду Київської Русі?
2. Охарактеризуйте основні філософські ідеї Києво-Могилянської академії.
3. В чому полягає особливість філософських поглядів Г.Сковороди?
4. Що таке „філософія серця» і хто розвивав ці ідеї?
5. Які основні філософські погляди розвивались на Україні в ХІХ столітті?
6. Охарактеризуйте філософські погляди Д.Чижевського.
7. Розкрийте особливості філософської думки в Україні ХХ ст.

Індивідуальні завдання

1. Спробуйте описати світогляд Володимира Мономаха та визначити у ньому місце людини в ставленні до Бога, прочитавши «Лист Володимира Мономаха до Олега Святославовича». (Людина і довкілля. Антологія. Кн.2. С. 27-28).
2. Охарактеризуйте, як тлумачить Іларіон Київський природу людини до і після навернення до християнства, звернувшись до уривку з його роботи «Про закон і благодать». (Історія філософії України. Хрестоматія. С.8-22).

3. Опрацювавши уривок з праці С.Оріховського «Напучення польському королеві», спробуйте визначити основні погляди філософа на:
- державу;
 - форми політичного управління;
 - значення закону (природне право);
 - якими повинні бути особисті якості правителя.
- (Див.: Історія філософії України. Хрестоматія.С.109-118).
4. Уважно прочитавши уривок з «Зеркальця богослові» К. Транквіліона-Ставровецького визначте основну суть вчення про першооснови. Хто з західно-європейських філософів уже висловлював подібні думки? В чому виявляються елементи ренесансного гуманізму у творчості автора? Відповідь аргументуйте. (Див.: Історія філософії України. Хрестоматія.С.88-100).
5. Звернувшись до уривку з праці Ф.Прокоповича «Натурфілософія, або Фізика» обґрунтуйте, в чому, на думку автора, природа збігається з мистецтвом і в чому полягає їх відмінність. (див.: Людина і довкілля. Антологія. Кн.2. С. 119-123).
6. Визначте основні причини походження філософії, опрацювавши уривок з «Курсу лекцій з філософії» Г.Щербицького. (Див.: Історія філософії України. Хрестоматія.С.230-233).
7. Опрацювавши уривок з твору Г.Сковороди «Начальная дверь ко христiанському добронравiю» дайте аргументовану відповідь на питання:
- чи існують світові природи (натури) окремо одна від одної, чи може тілесна натура адекватно, правильно і точно виразити сутність духовної?
 - на які риси і особливості людини акцентує увагу філософ?
 - які найважливіші умови досягнення людиною її життєвого щастя? У чому саме полягає це щастя? (Див.: Людина і довкілля. Антологія. С.145-153).
8. Обґрунтуйте, в чому проявляється антропоцентризм Т.Г.Шевченка, опрацювавши працю Д.Чижевського «До світогляду Шевченка». (Див.: Історія філософії України. Хрестоматія.С.328-334).
9. Звернувшись до уривку з праці П.Юркевича «Серце і його значення в духовному житті людини за вченням слова Божого» (Див.: Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). С.491-

501), розкрийте в чому полягає кордо центризм філософа, яким чином він витлумачує природу людського серця? До думок якого українського філософа приєднується у даних міркуваннях П.Юркевич?

10. Ознайомившись з уривком праці В.Лесевича «Філософія історії на науковому ґрунті», визначте чим на думку філософа є позитивна філософія та якими є її «осново начала». (Див.: Історія філософії України. Хрестоматія. С. 359-363).
11. Уважно опрацювавши уривки з праць Г.Челпанова «Мозок і душа» та «Проблема сприймання простору в зв'язку із ученням про апіорність та вродженість», визначте: яку філософську дисципліну він висував в якості найпершої та провідної. З думками якого представника німецької класичної філософії співпадали його міркування? Відповідь аргументуйте. (Див.: Історія філософії України. Хрестоматія. С.364-371).
12. Звернувшись до праці О.Потебні «Думка і мова» (Див.: Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). С.391-402), охарактеризуйте його вклад у філософію мови.
13. Опрацювавши уривок з праці І.Франка «Поza межами можливого», визначте, які чинники І.Франко вважає найпершими чинниками суспільного прогресу та який орієнтир для індивідуальної діяльності висуває автор. Чи є він актуальним для покращення сучасної ситуації в Україні? Обґрунтуйте власну точку зору. Див.: Історія філософії України. Хрестоматія. С.405-407).
14. Уважно вчитайтесь в уривок Д.Донцова «Націоналізм» і визначте прихильником яких філософів був Д.Донцов. Якою мірою можна вважати його міркування виправданими? Оцініть їх історичну та сучасну значущість. (Див.: Історія філософії України. Хрестоматія. С.435-446).
15. Звернувшись до уривку з праці Д.Чижевського «Філософія і національність», дайте аргументовану відповідь на питання:
 - що таке національна особливість і яке її значення;
 - в якому відношенні перебувають явища загальнолюдського і національно – культурного. Як Ви розумієте твердження про те, що національна односторонність має вічне, загальне значення? (див.: Людина і довкілля. Антологія. С.330-333).
16. Ознайомившись з уривком праці В.Вернадського «Декілька слів про ноосферу» проаналізуйте, чи виправдались передбачення та

твердження філософа? Чи функціонує в наш час особлива складова біосфери – ноосфера? Що приніс сучасному людству науково – технічний прогрес? (Див.: Людина і довкілля. Антологія.с.426-428).

Література: базова: [1,8,10]

допоміжна: [2,12,16,21-23,39,62,67,77,80]

Тема 3. Філософське розуміння світу.

Заняття 1. Філософське вчення про буття

Основні поняття і категорії: світ, буття, матерія, субстанція, свідомість, універсум, рух, спокій, розвиток, прогрес, простір, час, дуалізм, монізм, плюралізм, детермінізм, діалектика, метафізика, догматизм, суперечність, картина світу, синергетика.

План

1. Фундаментальність проблеми буття у філософії.
2. Проблема буття в історії філософії та її категоріальні визначення.
3. Проблема єдності та багатоманітності світу. Поняття субстанції та матерії.
4. Просторово-часові характеристики світу: наукові та філософські підходи.

Заняття 2. Ідея розвитку та її філософське осягнення

План

1. Розвиток, як фундаментальна риса буття. Осягнення ідеї розвитку в історії філософії, як діалектична концепція розвитку. Історичні форми діалектики.
3. Синергетика як сучасна концепція розвитку.

Контрольні питання

1. В чому полягає філософський зміст проблеми буття?
2. Яка відмінність в осмисленні проблеми буття в східній і західній філософії?
3. Особливості підходів до проблеми буття в класичній та некласичній філософії.
4. Як співвідносяться категорії “ буття”,” матерія “і “субстанція”?
5. Що таке простір та час? Як змінилось їх тлумачення в ХХ ст.?
6. Як співвідносяться поняття “рух” та “розвиток”?
7. Що таке “діалектика”, які існують форми діалектики?
8. В чому особливість синергетичного підходу до розуміння світу?

9. Що таке картина світу, які існують картини світу?

Індивідуальні завдання

1. Обґрунтуйте, в чому полягає відмінність між поняттям “буття” та поняттям “все існуюче”. Аргументуйте, чому філософське розуміння дійсності не може задовольнитися поняттям “все існуюче”.
2. Проаналізуйте уривки з робіт М.Хайдеггера та Р.М. Цанера (Див. “Практикум з філософії. Навчальний посібник. Львів, 2003.с. 150). Виділіть аспекти, що характеризують фундаментальність та людиновимірність проблеми буття.
3. Підготуйте доповідь на тему: ”Особливості неklasичного розуміння буття” на основі опрацювання статті Кагана М.С. (Метаморфози бытия и небытия. К постановке вопроса //Вопросы философии, 2001, № 6). Розкрийте позиції автора щодо місця онтології в системі філософського знання.
4. Опрацювавши фрагменти роботи Аристотеля “Метафізика” (Див. Мир философии. Ч.1. с. 184-190 та 282-283), розкрийте розуміння ним буття та його основ. Яке значення має вчення Аристотеля для розробки проблематики філософського розуміння світу?
5. Проаналізувавши фрагменти роботи Соловйова В.С. (Див.:Мир философии. Ч.1. С.. 217-219), обґрунтуйте його вклад в розуміння поняття “матерія”.
6. Здійсніть порівняльний аналіз вирішення проблеми буття в історії філософії: античній, середньовічній та новоєвропейській.
7. Розкрийте тлумачення буття та часу М.Бердяєвим, звернувшись до уривків з його робіт (Мир философии. Ч.1. С. 225-238; та На переломе : философские дискуссии 20-х годов. С. 402-410)
8. Охарактеризуйте сучасні підходи до розуміння світу, використавши праці І.Пригожина (див.:“Філософія нестабільності” // Вопросы философии. 1991, № 6 та Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). С.344-353).
- 9.Що таке життєвий світ? Яке місце це поняття займає в осмисленні взаємозв'язку людини і світу? (Див. Э. Гуссерль Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология. //Вопросы философии , 1992, № 7, С. 141-146; Наконечна О.П. Естетичне як тип духовності – Рівне, 2002, С. 45-47)

Література: базова: [2 -7, 10] допоміжна [26,30,34,41,42,43,51,54,60]

Тема 4. Проблема свідомості в філософії

Основні поняття і категорії : дух, душа, свідомість, спілкування, мова, ідеальне, інформація, цілепокладання, творчість, свідоме, не-свідоме, надсвідоме, самосвідомість, психіка, предметність, цілісність, діяльність, знання, ментальність, духовність, тип духовності, національна самосвідомість.

План

1. Дух, душа, духовність та їх осмислення в філософії
2. Історико-філософські тлумачення свідомості. Концепції походження свідомості.
3. Суттєві ознаки та структура свідомості. Свідомість і мова
4. Самосвідомість: сутність, рівні та форми .

Контрольні питання

1. Як співвідносяться поняття “дух”, “душа”, “духовність”?
1. Що таке свідомість та які її суттєві характеристики?
2. Охарактеризуйте структуру і функції свідомості.
3. В чому виражається ідеальність свідомості?
4. Що таке самосвідомість і яка її структура та роль у взаємодії людини і світу?
5. В чому полягає філософський смисл вчення про несвідоме?

Індивідуальні завдання

1. Розкрийте розуміння духу і духовності у філософії Гегеля (Див.:Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). С.480-490).
2. Охарактеризуйте особливості підходу до проблеми духовності в роботі Е. Гуссерля “Криза європейського людства і філософія” (Див.:Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія.- К, 1996.С. 63-94).
3. Яке співвідношення існує між свідомістю і душевним життям на думку С.Франка (Див.:Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). С.502-513. Висловіть свою позицію.
4. Охарактеризуйте позицію М.Мамардашвілі, прореферувавши його статтю “Свідомість як філософська проблема” (Див.: Вопросы философии, 1990, № 10).
5. Прореферуйте статтю П.Кравченко “Бівалентність світоглядної природи духовності та свідомості” (Філософська думка, 2000 р.,

№ 3, с. 143-155), визначте її основні положення і аргументуйте своє ставлення до них.

6. Охарактеризуйте основні концепції походження свідомості (Див. В.Л. Петрушенко Філософія. –К, 2002, с. 291-296).
7. Обґрунтуйте, чи можна поставити знак тотожності між процесами походження свідомості та процесами походження людини? Як що можна, то в чому сенс існування відмінних назв цих процесів? Якщо не можна, то в чому полягає відмінність між ними?
8. Розкрийте структуру свідомості, звернувшись до праці З.Фройда “Я та Воно”(Див.: Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). С.293-302).
9. Ознайомившись з роботою К.Юнга “Архетипи колективного несвідомого. Вибрані праці з психології” (Читанка з історії філософії: у 6-ти кн. Кн.6) покажіть взаємозв'язок свідомого і несвідомого в структурі особистості і зв'язок останнього з поняттям “ментальність”.
10. Прореферуйте статтю В.Зінченка і виділіть основні проблеми для обговорення (“Размышление о душе и ее воспитание”// Вопросы философии, 2002, № 2.).
11. Охарактеризуйте природу ідеального. (Див.: Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). С.303-309).

Література: базова: [2 -7,10] допоміжна: [5,29 -31, 37,40,45, 56,60,83]

Тема 5. Пізнання як філософська проблема

Основні поняття і категорії: види пізнання, досвід, знання, суб'єкт, об'єкт, предмет, гносеологія, агностицизм, чуттєве пізнання, раціональне пізнання, скептицизм, релятивізм, догматизм, істина, заблудження, практика, наука, епістемологія, методологія, метод, парадигма, практика, наукова теорія, наукова картина світу.

Заняття 1. Пізнання як процес освоєння людиною світу

План

1. Осмислення проблеми пізнання у філософії.
2. Види пізнання, рівні і форми пізнання.
3. Пізнання і теорія істини.

Заняття 2. Наукове пізнання та його специфіка

План

1. Особливості наукового пізнання.

2. Форми та методи наукового пізнання.
3. Поняття науки. Історичні типи науки.
4. Наука в сучасному світі.

Контрольні питання

1. Що є предметом дослідження гносеології та які гносеологічні позиції Ви знаєте?
2. Охарактеризуйте види пізнання, рівні та форми.
3. Охарактеризуйте форми раціонально-логічного рівня пізнання.
4. Назвіть основні принципи пізнання.
5. Розкрийте основні концепції істини.
6. В чому полягає специфіка наукового пізнання?
7. В чому полягає специфіка та відмінність емпіричного та теоретичного рівнів наукового пізнання?
8. Яка роль гіпотези в науковому пізнанні?
9. Які функції виконує практика в процесі пізнання?
10. Охарактеризуйте основні ознаки науки.
11. Окресліть етапи розвитку науки.
12. Що являє собою наука як соціокультурний феномен?

Індивідуальні завдання

1. Визначте основні філософські проблеми пізнання, прореферувавши статтю Л.А. Мікешіної “Філософія пізнання: діалог і синтез підходів” (Вопросы философии, 2001, № 4).
2. Спробуйте пояснити, які переваги для осмислення пізнання дає трактування його як взаємодії суб'єкта та об'єкта, а в чому виявляються недоліки такого трактування?
3. Як співвідносяться між собою “пізнання” і “знання”?
4. Проаналізуйте уривок з твору Г.Гадамера “Істина і метод” (Мир философии. Ч.1. с. 570-580) та розкрийте основні аспекти висловленого ним розуміння поняття “досвід”.
5. Звернувшись до позиції В.Соловйова (Мир философии. Ч.1. С.554-561) порівняйте поданий ним зміст понять із їх сучасним розумінням.
6. Звернувшись до позицій Р.Декарта і Г.Лейбніца, В.Соловйова (Мир философии. Ч.1. С.498-499, 504-505, 556-557), розкрийте сутність раціоналізму.
7. Охарактеризуйте позицію М.Бердяєва стосовно суті пізнання (Мир философии. Ч.1. С.549-554). Визначте своє ставлення до неї.

8. Чи можна розглядати істину як процес? Які характеристики пізнання і знання підтверджують це? Аргументуйте відповідь.
9. Ф.Аквінський писав: “Істина – це ніщо інше, як узгодженість між розумом, що судить і тою реальністю, що стверджується”. Спробуйте оцінити це одне з найдавніших розумінь істини, зокрема – пояснити, що таке відповідність уявлень та речей, як їх можна встановити? Чи може взагалі бути відповідність між розумовими конструкціями та дійсними речами?
10. Прореферувавши уривок з праці П.Копніна “Гносеологічні та логічні основи науки” (Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). К., 2009.- С.334-343) охарактеризуйте підходи до характеристики істини та її критеріїв.
11. Охарактеризуйте співвідношення понять “гносеологія” та “епістемологія” та сучасні тенденції розвитку епістемології (В. И. Порус Эпистемология : некоторые тенденции развития // Вопросы философии. 1997, № 2).
12. Яким є зв’язок парадигми філософського мислення із методологією (Див.: В.Л. Петрушенко Філософія: Курс лекцій.-К., 2006.- С. 370-373).
13. Охарактеризуйте роль наукової парадигми у розвитку наукового знання, звернувшись до позиції Т. Куна (Див.:Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). С.454-364).
14. Ознайомившись з роботою Т.Куна «Структура наукових революцій (Див.:Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). С.354-364), охарактеризуйте його концепцію сутності науки.
15. Розкрийте основні типи раціональності і покажіть їх обумовленість розвитком європейської культури (В.С. Степин Научное познание и ценности техногенной цивилизации // Вопросы философии 1989, 3 10; О.П. Наконечна Естетичне як тип духовності. – Рівне, 2002.С. 42-43)
16. Чи є наукова раціональність синонімом методології науки? Аргументуйте відповідь.
17. Охарактеризуйте методологічні принципи, що розробляє П.Фейєрабенд (Див.:Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). С.365-376)), та покажіть їх взаємозв’язок і відмінність від раціоналістичної методології.
18. Прореферувавши матеріали круглого столу (Псевдонауочное знание в современной культуре // Вопросы философии, 2001,

№ 6), означає коло проблем, що є актуальними для сучасного етапу розвитку науки.

19. Визначте роль синергетики М.Дмитрієва (Моделі розвитку науки у світлі синергетики // Філософська думка, 2002, № 3).
20. Як характеризує соціокультурну роль науки П.Фейєрабенд (Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення).С.365-377).

Реферування: Мир філософії. Ч.1. С.480-483, 486-493, 498-499, 583-586, 615-620, 639-641.

Література: базова: [2, 4-7,10] допоміжна: [10,15,18,24,30,52,53,57-61,81,82]

Тема 6. Людина як проблема філософії

Основні поняття і категорії: людина, буття, існування, антропосоціогенез, індивід, індивідуальність, особа, особистість, соціалізація, свобода, вибір, необхідність, відповідальність, творчість, відчуження, життя, сутнісні сили людини, смерть, безсмертя, сенс життя, людство, екзистенція.

План

1. Сутність людини в історико-філософському контексті. Есенційний та екзистенційний підходи до тлумачення сутності людини.
2. Проблемність людського буття.
3. Буття людини як буття можливого: творчість, свобода, вибір, відповідальність.
4. Проблема достотності людського буття. Сутність відчуження, форми його вияву та шляхи подолання.
5. Проблема сенсу життя і способи його філософського осмислення.

Контрольні питання

1. В чому відмінність есенційного та екзистенційного підходів в тлумаченні сутності людини?
2. Що таке антропосоціогенез?
3. В чому виявляється проблемність людського буття?
4. Як співвідносяться поняття “особа”, “особистість”, “індивід” та “індивідуальність”?
5. В чому проявляється багатоманітність та багатовимірність людського буття?
6. Процес соціалізації особистості: в чому його суть та якими шляхами він здійснюється?

7. ✓ Окресліть основні підходи до проблеми сенсу буття людини.
8. Який зміст вкладається в поняття “свобода особистості”?
9. Що таке відчуження особистості, які його причини та шляхи подолання?
10. В чому виявляється зміст проблема достотності людського буття?
11. Що робить людину особистістю?

Індивідуальні завдання

1. Ознайомившись зі статтею Дж. Лакса “О плюрализме человеческой природы” (Вопросы философии, 1992, № 10), охарактеризуйте суперечливість осмислення людської природи.
2. Спробуйте дати загальну оцінку основним концепціям походження людини і поясніть, чому в різних версіях походження людини так чи інакше проглядається сперечання еволюціонізму та креаціонізму? (Див. В.Л. Петрушенко Філософія. К. 2006. С.306-312). Як Ви вважаєте, якою мірою біблійна версія творення людини може бути прийнята сучасною наукою?
3. Які риси, на Вашу думку, роблять людину людиною?
4. Прокоментуйте два положення Ж.-П. Сартра: “Існування людини передує її сутності”, “Людина постійно знаходиться поза самою собою. Сама проектує себе та спрямовуючи себе назовні, вона існує як людина”. В якому сенсі людина знаходиться поза собою? Якими прикладами Ви можете підтвердити тезу про те, що існування передує сутності людини? (Див.: Читанка з історії філософії. Кн.6.-Зарубіжна філософія ХХ століття. С. 132-138.).
5. Сформулюйте основні позиції щодо людини, висловлені Е. Фромом, і обґрунтуйте своє ставлення до них. (Див.: Э.Фромм Душа человека. С.370-374; Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). С.270-279).
6. М. Шелер писав, що як особистість людина підноситься над протилежністю організму та навколишнього світу. (Див.: Читанка з історії філософії.Кн.6.-Зарубіжна філософія ХХ століття.- С.132-138; Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). С.261-269). Наведіть аргументи М.Шелера і своє ставлення до цієї проблеми.
7. Наведіть аргументи на користь твердження К. Ясперса : “Бути людиною – це бути вільним”. Розкрийте деякі інші спроби тлу-

мачення сутності людини, скориставшись роботою К.Ясперса (“Смысл и назначение истории” С. 442-445).

8. Обґрунтуйте, в чому відмінність гуманістичного тлумачення свободи від практично-волюнтаристського? (Див.: Нестеренко В.Г. –С. 173-176). Який зв'язок існує між свободою та відповідальністю?
9. Що являє собою відчуження як стан людського буття і як та ким проблема відчуження осмислювалась в історико-філософських дослідженнях. (Див.: О.Г.Льовкіна Відчуження людини у соціокультурному просторі: минуле і сучасність. К.,2006. Р.1).
10. В.Франкл писав: “Бути людиною – це значить бути оберненим до сенсу, що вимагає здійснення, та до цінностей, що потребують реалізації”. Наведіть аргументи щодо до цього твердження.
11. Обґрунтуйте, чому в постіндустріальному суспільстві виникла проблема виживання людини та які аспекти вона в себе включає? Які шляхи вирішення пропонує А Швейцер (Див.:Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). С.609-621)
12. Які, на Ваш погляд, зміни відбуваються з людиною в інформаційному суспільстві? Як вирішуються ці проблема в сучасній філософії?
13. Охарактеризуйте роль духовності в самоздійсненні людини, звернувшись до монографії О.П. Наконечної “Естетичне як тип духовності” (С. 96-106). Виділіть проблеми для обговорення.
14. Звернувшись до роману Ф.Достоевського “Брати Карамазови” (гл. “Великий Інквізитор”) виділіть проблеми для обговорення стосовно сенсу життя і висловіть свою позицію.
15. Хто з видатних філософів ХХ століття і яким чином аналізує поняття “достотності” людського буття? (Див. Нестеренко В.Г. Р. 4.4).
16. Охарактеризуйте багатовимірність людини, звернувшись до статті Л.М. Газнюк “ Персональне, родове та універсумне в суті людини” // Філософська думка, 2004, № 2, с. 135-154.
17. Прореферувавши статтю Юдіна Б.Т. “ Про людину, її природу та її майбутнє” (Вопросы философии, 2004,№ 2. С.16-28), охарактеризуйте його позицію і виділіть проблеми для обговорення.

18. Як Ви розумієте тлумачення людини, як істоти здатної перевершувати себе? (Див. Нестеренко В.Г. С. 170-172; Філософія: світ людини. т.15).

Література: базова: [2-10] допоміжна: [6,7,11,25,28,30,34,35, 55,56,70-73,79,83]

Тема 7. Соціальне буття: філософський аналіз

Заняття 1. Філософське розуміння суспільства

Основні поняття і категорії: соціальна філософія, природа, соціальне, суспільство, суспільне виробництво, суспільні відносини, системність суспільства, суспільно-економічна формація, смислова структура суспільства, цивілізація, теорія культурно-історичних типів, громадянське суспільство, демократія, свобода,

План

1. Людина – природа - суспільство: особливості взаємодії.
2. Філософське розуміння суспільства. Комунікативна природа суспільства.
3. Суспільство як система.

Заняття 2. Філософія історії

Основні поняття і категорії: історія, історизм, суспільний прогрес, сенс історії, чинники історії, техніка, технократизм, філософія техніки, глобалізація, глобальні проблеми, глобалізм.

План

1. Історичність буття суспільства. Сенс історії.
2. Техніка як соціокультурний феномен. Філософія техніки.
3. Глобальні проблеми сучасності і майбутнє людства. Феномен глобалізації.

Контрольні питання

1. Назвіть основні проблеми та завдання соціальної філософії
2. Що таке суспільство?
3. Які існують підходи до тлумачення суспільства?
4. В чому виявляється історичність буття суспільства?
5. Що являє собою суспільство, як цілісна система?
6. В чому полягає багатовимірність суспільного розвитку?
7. Назвіть філософів, що внесли найбільший вклад в розвиток соціальної філософії.

8. В чому суть проблеми спрямованості історичного розвитку?
9. Назвіть основні джерела розвитку суспільства.
10. В чому виявляється сутність суспільного прогресу і які основні концепції суспільного прогресу?
11. Якими є структура та функції соціальних інститутів?
12. В чому полягає відмінність між поняттями “суспільство” та “громадянське суспільство”?
13. В чому сутність процесу глобалізації?
14. Що таке техніка як соціокультурний феномен?
15. Окресліть етапи розвитку науки і техніки.

Індивідуальні завдання

1. Визначте сутність поняття “суспільство”. Обґрунтуйте, чи існують закони його розвитку.
2. Як Ви розумієте вислів: “Достотна соціальність стверджується в людському бутті як особистісне начало”? (Див. В.Г. Нестеренко Вступ до філософії: онтологія людини. С.245-249).
3. Обґрунтуйте, що являє собою об'єктивний та суб'єктивний фактори в розвитку суспільства?
4. Проаналізуйте процес становлення та розвитку відносин суспільства з природою. Які висновки Ви можете зробити на основі цього аналізу?
5. В чому полягає специфіка суспільного пізнання? Які принципи та методи є обов'язковими для його здійснення?
6. Обґрунтуйте, в чому полягає спільність та відмінність формаційного та цивілізаційного підходів до вивчення розвитку суспільства?
7. Підготуйте повідомлення на тему: “Концепція історії М.Бердяєва»(Див. Н.Бердяєв Смысл истории. – М.: 1990.Гл.1-3).
8. Звернувшись до праці Х.Ортеги-і-Гасета “Бунт мас” (Див.:Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). С.457-469) виділіть основні проблеми розвитку сучасного суспільства і охарактеризуйте їх. Чи згодні Ви з позицією автора?
9. Ознайомившись зі статтею А.П.Назаретяна “Історична еволюція моралі: прогрес чи регрес? //Вопросы философии.1992, № 3/, підготуйте повідомлення про проблему сенсу історії та шляхи її вирішення.

10. В чому полягає смисл соціальної комунікації і як історично розвивалися її засоби? Обґрунтуйте відповідь.
11. Підготуйте короткий виступ на тему: “Концепція громадянського суспільства”, використавши праці : В.І.Шинкарука (Філософська і соціологічна думка.1991, № 5.С.3-10) та К.С.Гаджієва (Вопросы философии.1991, № 7.С.19-35).
12. Як співвідносяться поняття “прогрес” та “регрес” в історії. Якою мірою можна вважати виправданими переконання у незворотному ході суспільного прогресу?
13. Чи приймаєте Ви позицію деяких філософів (в тому числі С.Кіркегора) стосовно того, що повторення надає історичному процесу стабільності й постає основою відчуття новизни. Як співвідносяться повторення з часом?
14. Підготуйте на основі ознайомлення з роботою Ф.Фукуями “Кінець історії” (Вопросы философии.1990, № 3) коротку доповідь. Визначте свою позицію стосовно основних ідей автора.
15. Які характерні риси є властивими сучасній цивілізації?
16. Визначте проблеми глобального характеру у стосунках суспільства з природою. Обґрунтуйте, як та в якій мірі вони можуть визначити можливості подальшого суспільного розвитку?
17. Звернувшись до уривку з праці Д.Белла (Див.:Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). С.419-431) дайте характеристику постіндустріального суспільства.
18. Виділіть проблеми для обговорення, прореферувавши уривок з праці С Гантінгтона “Зіткнення цивілізацій“ (Див.:Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). С.432-443).
19. Обґрунтуйте основні проблеми глобалізації, звернувшись до наступних публікацій: А.В.Толстоухов, І.І. Парипан “Когнітивні підвалини глобалізації // Практична філософія, 2003, №3; Горський В.С. Глобалізація культури як проблема України // Практична філософія, 2002, № 1.
20. В чому проявляється конкретність ставлення людини до історії? (і в чому вбачав його значення Ф.Ніцше) (Див.: Ф.Ніцше “Про користь і шкоду історії для життя”; В.Г. Нестеренко Вступ до філософії : онтологія людини. С. 256-259).
21. Як Ви розумієте позицію М.Вебера стосовно впливу духовних чинників на розвиток суспільства (Див.:Філософія: хрестоматія

(від витоків до сьогодення). С.526-537)? Які приклади можна навести з історії розвитку суспільства?

22. Які підходи до проблеми “кінця історії” сформувалися у новітній філософії ХХ ст.(Див.: Т.І.Ящук Філософія історії: Курс лекцій. К., 2004. С.352-366)? Розкрийте їх зміст.
23. Окресліть коло основних філософських проблем технічного знання й інженерної діяльності.
24. Охарактеризуйте роль науки та техніки у вирішенні проблем сучасної цивілізації. Аргументуйте відповідь.
25. Розкрийте, в чому полягає “ноосферна стратегія сталого розвитку” (див.: Е.П.Семенюк, В.П. Мельник Філософія сучасної науки і техніки. Р.6)

Література: базова: [4-7,10,11]

допоміжна: [1,3,6,8,14,17,27,36,50,60,63,69]

Тести підсумкового контролю

1. Ірраціоналістичні засади мають філософські системи:
а) Гегеля; б) Бергсона; в) Ніцше; г) Вітгенштейна.
2. Кантівський категоричний імператив - це:
а) релігійна заповідь; б) безумовна моральна вимога;
в) соціально-правова вимога; г) економічний закон.
3. Визначте позицію теоцентризму у підході до людини:
а) людина - частина космосу; б) людина - частина природи;
в) людина створена за образом і подобою божою;
г) людина - вінець еволюції; д) людина - міра всіх речей.
4. Складовими філософської системи Г. Гегеля постають:
а) етика, естетика, монадологія, феноменологія духу;
б) феноменологія духу, логіка, філософія природи, філософія духу, етика, естетика;
в) критика чистого розуму, практичного розуму та здатності судження.
5. У якому розділі філософії основним поняттям є поняття "істини"?
а) метафізика; б) філософія культури; в) гносеологія;
г) онтологія.
6. Характерними рисами недіалектичного способу мислення є:
а) визнання суперечності як джерела розвитку;
б) мислення за принципом “або – або”;
в) визнання взаємопереходу кількісних змін у якісні;
г) переконаність у завершеності всіх світових зв'язків.

7. Який напрям у гносеології розвивав Р. Декарт?

- а) конвенціоналізм; б) скептицизм; в) раціоналізм;
г) інтуїтивізм.

8. Хто з філософів досліджував монади як субстанцію буття?

- а) Т. Гоббс; б) Дж. Берклі; в) Г. Лейбніц; г) Ф. Бекон?

9. Яке з визначень матерії найповніше розкриває її філософський зміст?

- а) це все, що має масу та енергію; б) це сукупність відчуттів;
в) це все, що складається з атомів;
г) це поняття для позначення об'єктивно-реального буття світу в часі, просторі, русі?

10. Поняття “суспільно-економічна формація” введене у наукове використання:

- а) Л. Фюрбахом; б) Г. Гегелем; в) К. Марксом; г) М. Вебером.

11. Виявіть помилкове судження:

- а) Наука – це форма суспільної свідомості; б) Наука – це система знань, накопичених людством; в) Наука – це форма духовного виробництва знань; г) Наука – це сфера людської діяльності що, склалась історично, і спрямована на вироблення та систематизацію об'єктивних знань про дійсність; д) Наука – це ірраціональний засіб пізнання.

12. Схильність людини до певного роду діяльності, яка буде їй вдаватися й приносити моральне задоволення, у філософській системі Г.С.Сковороди носить назву:

- а) кордоцентризм, б) сродна праця, в) титанічна праця,
г) Сізіфова праця; д) улюблена праця.

13. Людина стає особистістю:

- а) від моменту народження; б) коли починає жити відповідно до норм, прийнятих у суспільстві;
в) коли починає вірити в існування надприродних сил;
г) коли вільно обирає і творить свій образ і бере на себе повноту відповідальності;
д) коли починає діяти, не звертаючи уваги на зовнішні заборони.

14. З наведених філософів визначте, хто розвивав ідеї:

1) неопозитивізму; 2) структуралізму:

- а) Ж.-П. Сартр; б) Леві - Строс; в) К. Поппер; г) Фуко; д) Б. Рассел

15. Логіко-методологічний аналіз науки є проблемою:

- а) екзистенціалізму;
б) позитивістської філософії;
в) персоналізму?
16. Яке з тверджень повніше відтворює позицію антисцієнтизму?
а) наука - джерело прогресу людського суспільства;
б) наукові досягнення можуть бути використані як на благо, так і на зло;
в) об'єктивна істина є абсолютною цінністю;
г) наука як вища форма суспільної свідомості має право на панівну роль у всіх сферах діяльності;
д) наука за сучасних умов стала ворожою щодо людини і веде до дегуманізації природи і суспільства?
17. Об'єднайте названих філософів за близькістю їх світоглядних позицій у підході до розуміння людини:
а) Бердяєв; б) Камю; в) Гольбах; г) Маркс; д) Декарт.
18. Яке з наведених тверджень співпадає з позицією антропоцентризму?
а) людина – суспільна істота, наділена розумом;
б) людина – економічна істота;
в) людина – образ і подоба Бога;
г) людина – центр світобудови;
д) людина – вінець природної еволюції?
19. Визначальною ознакою цінностей є :
а) справедливість і добропорядність; б) коштовності і багатство;
в) те, що значиме у житті; г) те, що необхідне у житті.
20. Філософське поняття "буття" це:
а) Всесвіт; б) матерія; в) природа;
г) поняття для означення всього існуючого;
д) все, що існує об'єктивно.
21. Головною рисою філософії Середньовіччя є:
а) раціоналізм; б) космоцентризм; в) теоцентризм; г) ірраціоналізм.
22. Об'єктом соціальної філософії є:
а) матерія та її властивості; б) природа та сутність суспільства;
в) природа та сутність особистості;
г) природа та сутність свідомості;
д) проблема можливостей пізнання.

23. Як називається філософська позиція сформульована І. Кантом: “чини так, щоб ти завжди ставився до людства в своєму лиці і в лиці будь-кого іншого як до цілі, і ніколи як до засобу”?
- а) пантеїзм; б) гуманізм; в) суб'єктивізм; г) деїзм.
24. Які школи відносяться до 1) ортодоксальних, 2) неортодоксальних систем давньоіндійської філософії?
- а) буддизм, б) веданта, в) йога, г) джайнізм, д) міманса?
25. Професійна філософія виникає в Україні в :
- а) в монастирях, б) університетах, в) в Києво-Могилянській академії, г) братських школах, д) Київському Національному університеті.
26. Яка основна проблематика конфуціанства?
- а) стосунки між людьми у суспільстві;
б) відповідність дій людини законам природи;
в) взаємовідносини людини і Бога.
27. Німецький філософ К.Маркс став засновником:
- а) теорії суспільного договору; б) цивілізаційного підходу;
в) матеріалістичного розуміння історії; г) діалектики, як вчення про всезагальний розвиток.
28. В якому із напрямків східної філософії стверджується, що буття – це страждання?
- а) буддизм; б) конфуціанство; в) даосизм; г) джайнізм.
29. Людина з точки зору філософії - це:
- а) суб'єкт культури; б) продукт обставин; в) образ і подоба Бога; г) етап розвитку природи.
30. Яке з наведених нижче визначень філософії є найбільш виправданим?
- а) філософія - це наука про закони та форми правильного мислення;
б) філософія - це наука про розвиток людства;
в) філософія - це теоретичне осмислення світу, людини та її місця у світі.
31. Виберіть поняття, через які розкривається проблема духовного у філософії:
- а) матерія; б) свідомість; в) цінності; г) природа.
32. Сутність свободи людини - це:
- а) незалежність людини від суспільства;

- б) знання природної необхідності і дії на його основі;
в) знання історичної необхідності і дії на його основі;
г) анархічна поведінка людини;
д) здатність до свідомого вибору стратегії власної життєдіяльності.
33. Теорію природних прав людини розробив:
а) Ламетрі; б) Гельвецій; в) Гердер; г) Локк.
34. Що є найбільш характерним для філософії скептицизму?
а) осяяння; б) сумнів; в) переконання; г) одкровення.
35. Формами абстрактного мислення є:
а) умовивід; б) сприйняття; в) поняття; г) відчуття; д) судження.
36. З яким твором пов'язана слава митрополита Іларіона як філософа:
а) Повість врем'яних літ; б) Ізборник Святослава;
в) Слово про Закон і благодать; д) Слово о полку Ігоревім.
37. Які основні течії сцієнтизму філософії ХХ ст.?:
а) аналітична філософія; б) неокантіанство; в) позитивізм; г) структуралізм; д) неотомізм.
38. Вчення, що має своїм предметом систему цінностей - це:
а) аксіологія; б) герменевтика; в) гедонізм.
39. Ідея - центральна категорія філософії:
а) Геракліта; б) Піррона; в) Платона; г) Парменіда.
40. Ключовим поняттям у герменевтиці є:
а) сприйняття; б) розуміння; в) пророкування; г) знання.
41. Хто з наведених мислителів вперше в центр філософії ставить проблему людини як моральної істоти?:
а) Протагор; б) Платон; в) Сократ; в) Сенека.
42. Що спільного між релігією і філософією?:
а) метафізичні міркування; б) науковість; в) визнання авторитетів; г) віра.
43. Теорія "недіяння" – основний принцип:
а) даосизму; б) буддизму; в) конфуціанства; г) іудаїзму.
44. Які з наведених методів пізнання відносяться до
1) теоретичного, 2) емпіричного рівнів пізнання:
а) спостереження; б) формалізація; в) аналіз і синтез;
г) порівняння; д) експеримент; е) ідеалізація;
є) індукція і дедукція?

45. Хто з філософів античності вперше запропонував логіку як головне знаряддя пізнання?:
а) Платон; б) Аристотель; в) Демокріт; г) Піфагор.
46. За своїми найпершими характеристиками українська філософія тяжіла до :
а) морального повчання та життєвих настанов;
б) вибудовування абстрактно – теоретичних конструкцій;
в) містико – афористичної символіки; д) натурфілософії.
47. Систематизатором Середньовічної філософії був:
а) Оріген; б) Августин Блаженний; в) Фома Аквінський;
г) Дунс Скот; д) П'єр Абеляр
48. Яке з визначень розкриває сутність понять 1) догматизм, 2) агностицизм:
а) джерелом пізнання світу є апіорні категорії розсудку;
б) джерелом пізнання є досвід;
в) розуміння істини, як незмінної завжди і при всіх умовах;
г) заперечення можливості повного і достовірного пізнання сутності світу;
д) почуття є головною формою достовірного пізнання?
49. Яка основна ідея філософії українського романтизму?
а) утвердження богоподібності людини;
б) утвердження ідеальної людини, яка прагне до знань;
в) утвердження духовних сил народу, життєлюбства, оптимізму, мужності простих людей в їх нелегких буденних справах, самоусвідомлення національної ідентичності;
г) змалювання селянського життя;
д) написання віршових творів.
50. У котрому рядку правильно названі видатні діячі Києво-Могилянської Академії:
а) Петро Могила, Йов Борецький, Іван Вишенський;
б) Стефан Яворський, Дмитро Донцов, Мелетій Смотрицький;
в) Георгій Кониський, Стефан Яворський, Микола Костомаров;
г) Георгій Щербацький, Інокентій Гізель, Феофан Прокопович.
51. Вкажіть напрями філософії ХХ ст.:
а) екзистенціалізм;
б) номіналізм;
в) томізм;
г) структуралізм;

52. Визначіть конвенційну концепцію розуміння істини:
- а) результат угоди між ученими;
 - б) відповідність знання дійсності;
 - в) очевидне і ясне знання; г) корисне знання;
 - д) божий дар.
53. Хто з філософів є ірраціоналістом?:
- а) Р. Декарт; б) А. Шопенгауер; в) Ф. Ніцше; г) А. Бергсон;
 - д) І. Кант.
54. Серед названих форм пізнання виділіть ті, що відносяться до:
- 1) чуттєвого пізнання; 2) логічного пізнання:
 - а) судження; б) поняття; в) відчуття; г) сприйняття; д) умовивід.
55. Визначте, які типи філософування знайшли вираження в наведених нижче висловлюваннях
- 1) софійний, 2) епістемний:
 - а) філософія – це епоха схоплена в думці (Гегель);
 - б) філософія – це стислий виклад науки свого часу (О. Конт);
 - в) предмет філософії – логічний аналіз мови науки (Л. Віттенштейн);
 - г) головне питання філософії - це питання про те, чи варто людині жити (А. Камю);
 - д) філософія є перш за все вчення про смисл людського існування (М. Бердяєв).
56. Моністичні погляди на світ знаходимо у системах:
- а) Декарта; б) Демокрита; в) Августина; г) Лейбніца; д) Гегеля.
57. Філософська антропологія – це:
- а) філософський напрям, який займається проблемою сутності людини; б) теорія антропогенезу; в) антимарксизм; г) теорія цінностей.
58. Який з напрямів сучасної філософії займається дослідженням проблеми інтенціональності свідомості?:
- а) феноменологія; б) “філософія життя”; в) герменевтика;
 - г) персоналізм.
59. Виділіть риси, які характеризують філософію Просвітництва.
- а) теоцентризм; б) ірраціоналізм; в) раціоналізм;
 - г) антропоцентризм; д) пантеїзм; е) механіцизм;
 - є) детеологізація.

60. Одним із засновників екзистенціалізму був:
а) І. Кант; б) Сенека; в) С. Кіркегор; г) О. Конт.
61. Яке з визначень є правильним: субстанція – це
а) світ як ціле; єдиний Всесвіт; б) інобуття абсолютної ідеї;
в) поняття для означення всього існуючого; г) те, що лежить в основі; д) об'єктивно-реальне буття світу в часі, просторі, русі?
62. Серед наведених відповідей вкажіть ту, яка розкриває сутність
1) онтології, 2) аксіології:
а) це філософське вчення про буття;
б) це філософське вчення про цінності;
в) це філософське вчення про походження Всесвіту;
г) це філософське вчення про мислення.
63. Кому належить вислів: „Пізнай самого себе”:
а) Геракліту; б) Сенеці; в) Сократу; г) Марксу?
Як Ви його розумієте?
64. Згідно з вченням Г. Сковороди, буття є взаємодією трьох світів:
а) матеріального, ідеального, дуалістичного;
б) макрокосму, мікрокосму і символічного світу;
в) дикого, варварського й цивілізованого світів.
65. Знайдіть неправильне судження:
а) поняття "людина" і "особистість" тотожні.
б) людина - істота антропологічна, особистість - соціальна;
в) людина стає особистістю, коли опановує культурою і мораллю;
г) особистість - суспільно і морально розвинена людина.
66. В якому з висловлювань найбільш повно визначена сутність філософії?
а) система загальних теоретичних поглядів на світ і місце в ньому людини;
б) мудрість взагалі;
в) система релігійних вчень про світ і людину.
67. Яке з тверджень відображає субстанційну концепцію простору і часу:
а) простір і час нерозривно пов'язані з матерією;
б) простір і час є абсолютними сутностями, які не залежать від матерії;
в) простір і час є об'єктивними формами існування матерії;
г) простір і час є формами людського сприйняття;

- д) простір і час є корінними умовами буття.
68. Якому з напрямів сучасної світової філософії належить теза: "Існування людини передре її сутності"?:
- а) „філософія життя”; б) психоаналіз; в) неопозитивізм;
 - г) герменевтика; д) екзистенціалізм.
69. Як співвідносяться філософія і світогляд?:
- а) філософія - частина світогляду; б) світогляд - частина філософії; в) філософія і є світогляд; г) філософія - теоретична форма світогляду.
70. Представниками німецької класичної філософії є:
- а) Ф.Аквінський; б) А. Шопенгауер; в) Г.Гегель; г) А.Бергсон;
 - д) Л.Фоєрбах.
71. Класичний період античної філософії пов'язаний з такими мислителями:
- а) Ксенофонт, Парменід, Демокріт; б) Сократ, Платон, Арістотель; в) Зенон, Сенека, Епікур.
72. Логос у філософії античності – це:
- а) логіка пізнання; б) всезагальний закон космосу, його порядок і гармонія; в) квінтесенція; г) заперечення існування богів.
73. Який з напрямів сучасної філософії досліджує проблему “пограничної ситуації” в людському житті?:
- а) філософія життя; б) філософська антропологія; в) кзистенціалізм; г) персоналізм.
74. Розрізнення знання і мудрості вперше було зроблене:
- а) Аристотелем; б) Сенекою; в) Платоном; г) Сократом?
75. Яка риса не стосується синергетики:
- а) самоорганізація; б) нелінійність; в) механіцизм;
 - г) точка біфуркації?
76. Філософське вчення, що досліджує буття людини у світі через мову і розуміння:
- а) герменевтика; б) феноменологія; в) неопозитивізм;
 - г) екзистенціалізм.
77. Засновником діалектики як теорії розвитку є:
- а) Платон; б) Гегель; в) Кіркєгор; д) Сковорода.
78. Про яке поняття йде мова?
- а) ... не тільки повнота знань, але й моральна досконалість, внутрішня цілісність духу (В. Соловйов);
 - б) А що таке ...? Хіба вона не є істинна краса? (Августин);

- в) Під ... розуміють не тільки розсудливість в справах, але також досконале знання всього того, що може пізнати людина (Р. Декарт);
г) Адже ... - це одне з найпрекрасніших благ на світі (Платон);
д) Кінець ... є кінець філософії (М. Бердяєв)?
79. Вчення про непізнаванність "речі в собі" (сутності речей) належить:
а) Вольтеру; б) І. Канту; в) Гегелю; г) Дж. Бруно.
80. Філософська концепція Г.С.Сковороди складається з таких основних вчень:
а) про життєве щастя людини та природу речей; б) про дві натури, три світи, про «сродну працю»; в) про три натури, два світи і «сродну працю»; г) про пошук ідеалу у сродній праці.
81. Серед названих філософів назвіть тих, які представляли позицію: 1) емпіризму, 2) раціоналізму:
а) Локк; б) Декарт; в) Спіноза; г) Лейбніц; д) Гоббс.
82. Особа – це :
а) вродження якості кожного індивіда; б) продукт суспільних відносин; в) представник людського роду; г) сукупність властивостей характеру, темпераменту і вольових зусиль.
83. Хто із зазначених філософів не є прихильником «цивілізаційної концепції» суспільного розвитку?
а) К. Маркс; б) У. Ростоу; в) Н. Данилевський; г) А. Тойнбі.
84. Які школи представляють
1) давньоіндійську, 2) давньокитайську філософію?
а) конфуціанство, б) буддизм, в) даосизм, г) джайнізм,
д) чарвака –локаята?
85. Основним методом у релігійному світогляді є:
а) софістичний; б) догматичний; в) еkleктичний;
г) діалектичний.
86. Сукупність неповторних рис, які відрізняють індивіда від інших позначаються поняттям:
а) індивід; б) особа; в) людина; г) індивідуальність.
87. Кордоцентризм як риса української філософії сформувався у період :
а) Київської Русі; б) козаччини; в) ХІХ століття; г) на початку ХХ століття.

88. Філософи Києво-Могилянської академії зосереджують увагу на відношенні:

- а) Бог – Світ, б) Бог – Людина, в) Бог – природа, г) Людина – Всесвіт, д) Бог – Космос.

89. Найзагальніша форма існування свідомості, як суб'єктивної реальності:

- а) чуттєвість; б) ідеальність; в) психіка.

90. Яке із суджень окреслює суть теорії пізнання Р. Декарта?

- а) “існувати – означає бути сприйнятим”; б) “мислю, отже існую”; в) “у розумі немає нічого, чого б не було у відчуттях”

91. Вперше визначив людину як « суспільну тварину » :

- а) Р.Декарт; б) Сенека; в) Арістотель; г) Августин.

92. Система поглядів, які визначають розуміння світу, місце людини в ньому, ціннісні орієнтації та стратегії діяльності:

- а) точка зору; б) знання; в) світогляд; г) філософія.

93. Чому «Повість врем'яних літ» є пам'яткою філософської літератури?

- а) тому, що описує історичні події, б) тому, що включає події позачасової священної історії, в) тому, що осмислює буття, пояснює факти, шукає їх витоки і робить висновки.
г) тому, що показує ідеал суспільного життя.

94. Це не правильно, що І. Кант:

- а) висунув одну з найпродуктивніших космологічних гіпотез;
б) написав "Феноменологію духу";
в) сформулював категоричний імператив;
г) розглядав простір і час як апріорні форми чуттєвого споглядання..

95. Глобальні проблеми – це :

- а) проблеми, розв'язання яких ще не знайдено наукою;
б) проблеми. від розв'язання яких залежить життя людства;
в) проблеми, властиві країнам, що розвиваються;
г) екологічні проблеми.

96. У котрому рядку правильно названі представники українського романтизму?

- а) А.І.Котляревський, М.Максимович, М.Гоголь;
б) Б.М.Шашкевич, Г.Сковорода. Т.Шевченко;
в) Т.Шевченко, Леся Українка, М.Гоголь.

97. Які основні періоди еволюції середньовічної християнської філософії:
а) маєвтика; б) патристика; в) критицизм; г) схоластика; д) апологетика?
98. Представниками античного атомізму є:
а) Зенон; б) Платон; в) Демокріт; г) Епікур; д) Піррон.
99. Існування множинності початків буття обстоює:
а) агностицизм; б) плюралізм; в) емпіризм.
100. Яка концепція походження філософії стверджує, що філософія виникає в наслідок розвитку і накопичення знання?
а) міфогенна; б) еkleктична; в) гносеогенна; г) діалектична.
101. З.Фройд виділив у людській психіці:
а) свідоме, передсвідоме, несвідоме; б) воно, Я, над-Я;
в) типове і архетипічне; г) індивідуальне несвідоме, колективне несвідоме, самість.
102. Методологічна функція філософії полягає в тому, що:
а) філософія є типом світогляду; б) філософія покликана досліджувати ефективність форм і методів людського пізнання; в) філософія має безліч напрямків і шкіл.
103. Основна категорія китайської філософії, яка означає спосіб функціонування Всесвіту як живого організму, досягнути гармонії з яким повинна кожна людина – це:
а) Янь; б) Ін; в) Дао; г) Де.
104. Визначте найбільш правильне тлумачення сутності людини:
а) суть людини закодована в генах і передається по спадковості при народженні людини;
б) суть людини є "ансамбль" всіх суспільних відносин;
в) суть людини твориться самим індивідом в процесі його життєдіяльності;
г) суть людини залежить від божої благодаті.
105. Які принципи не належать до принципів наукового тлумачення пізнання:
а) принцип об'єктивності; б) принцип творчої активності;
в) принцип домінування віри над знанням; г) принцип практики;
д) принцип непізнаваності.
106. Яке найперше завдання ставив перед філософією Сократ?
а) пізнати будову світу; б) навчати людину мислити;

в) виробити знання етичних принципів, якими повинні керуватися люди;

г) подолати смертність людини; д) пізнати Бога.

107. Котра із античних філософських шкіл стверджувала, що пізнати світ – це пізнати числа, що лежать в його основі?

а) Стоїки; б) Піфагорійський союз; в) софісти.

108. Англійський філософ Нового часу, який проголосив метою науки збільшення влади людини над природою, запропонував реформу наукового методу – очищення людського розуму від «ідолів», звернення до досвіду і експерименту – це

а) Ф.Бекон; б) М.Бердяєв; в) Б.Спіноза; г) Р.Декарт.

109. Хто з представників неklasичної філософської думки вважав універсальною характеристикою людського існування свободу:

а) Б.Рассел; б) Ж-П.Сартр; в) М. Фуко; г) Р.Декарт.

110. Усе у світі визначено, людина абсолютно невилітна, вважають представники:

а) раціоналізму; б) фаталізму; в) волонтаризму; г) ірраціоналізму.

111. Згідно з поглядами Г.Гегеля, справжній двигун історії:

а) класова боротьба; б) природний добір; в) Світовий дух; г) воля видатних людей.

112. Серед антропологічних потреб найсильнішою є потреба в :

а) самореалізації; б) еволюції; в) пізнанні; г) відчуженні.

113. Думка про те, що єдність історії людства не існує, а є тільки історія локальних цивілізацій, співвідноситься з :

а) формаційним підходом; б) цивілізаційним підходом;

в) марксистським підходом;

г) культурологічним підходом.

114. Автором 5 доведень буття Бога є:

а) А.Августин; б) П.Абеляр; в) Ф.Аквінський;

г) А.Кентерберійський.

115. Істина – це те, що «корисно» характеризує концепцію розуміння істини:

а) прагматичну; б) класичну; в) конвенційну.

116. Концепцію надлюдини розробляв :

а) К.Маркс; б) А.Камю; в) Ф.Ніцше; г) Л.Феєрбах.

117. Дискусія про універсалії в середньовічній філософії – це суперечка про співвідношення:

а) буття і мислення; б) людини і Бога; в) знання і віри;

г) одиничних речей і загальних понять цих речей.

118. Хто з представників німецької класичної філософії розглядав філософію як відображення “духу епохи”?:

а) І. Кант; б) Ф. Шеллінг; в) Л. Фойєрбах; г) І. Фіхте; д) Г. Гегель.

119. Що з перерахованого є формою раціонального пізнання:

а) інтуїція; б) передбачення; в) поняття; г) осяяння?

120. Згідно з Т.Куном «визнання всіма наукового досягнення, яке протягом певного часу дає науковому співтовариству модель постановки проблем та їх вирішення»:

а) наукова революція; б) теорія; в) ідея; г) парадигма.

Екзаменаційні питання з дисципліни «Філософія»

1. Світогляд: сутність та структура.
2. Типи світогляду та їх взаємозв'язок.
3. Розкрийте суть компонентної структури світогляду.
4. Розкрийте рівневу структуру світогляду.
5. Розкрийте структуру філософії як системи знань
6. Сутність філософської проблематики.
7. Виникнення філософії.
8. Типи філософування та їх характеристика.
9. Охарактеризуйте особливості взаємодії філософії, міфології та релігії.
10. Місце філософії в культурі.
11. Західна та Східна парадигми філософування.
12. Основні риси античної філософії та її основна проблематика.
13. Охарактеризуйте вплив філософії античності на формування світоглядних позицій Середньовіччя та Відродження.
14. Дайте загальну характеристику філософських поглядів Середньовіччя.
15. Назвіть головні риси і дайте характеристику філософських поглядів Відродження.
16. Назвіть основні риси і дайте характеристику філософії Нового часу.
17. Проблеми методу пізнання в філософських поглядах Ф.Бекона та Р.Декарта.
18. Дайте характеристику філософії Просвітництва.
19. Німецька класична філософія: представники та специфіка розробки основних філософських проблем.

20. Сутність філософських поглядів І.Канта як основоположника німецької класичної філософії.
21. Філософського вчення Гегеля та його місце в філософії.
22. Антропологічний матеріалізм Фюєрбаха та його місце в філософії.
23. Основна проблематика та вихідні принципи марксистської філософії.
24. Охарактеризуйте основні напрямки та характерні риси філософії ХХ ст.
25. В чому сутність неklasичної філософії кінця ХІХ-ХХ ст.?
26. Основні проблеми екзистенціальної філософії ХХ ст
27. Розкрийте характерні риси структуралізму та герменевтики.
28. Проблема знання та мови у філософії ХХ ст.
29. Проблема людини у філософській антропології та персоналізмі.
30. Основні особливості та етапи розвитку філософської думки в Україні
31. Філософські погляди Г.Сковороди.
32. Філософські ідеї Києво-Могилянської академії.
33. Назвіть основні різновиди сфер буття та охарактеризуйте їх.
34. Розкрийте сутність простору і часу як найбільш загальних форм буття.
35. Діалектика як вчення про розвиток.
36. Свідомість як цілісна система.
37. Свідомість та її суттєві властивості.
38. Самосвідомість: сутність, форми, рівні та функції.
39. Пізнання як філософська проблема.
40. Пізнання та теорія істини у філософії.
41. Форми і методи наукового пізнання.
42. Охарактеризуйте роль практики в процесі пізнання.
43. Людина як проблема філософії.
44. Есенційний та екзистенційний підходи до тлумачення сутності людини.
45. Проблеми соціалізації особи: сутність, форми, шляхи.
46. Визначте природне, соціальне та духовне в людині.
47. Проблемність людського буття: філософське осмислення.
48. Історичність буття суспільства.
49. Суспільний прогрес та основні концепції його тлумачення.
50. Суспільство як цілісна система.

51. Проблеми сенсу історії та її тлумачення.
52. Проблема смерті, безсмертя та сенсу людського буття та їх філософське вирішення.
53. Філософське тлумачення техніки.
54. Філософський зміст проблеми відношення “людина-природа”?
55. Проаналізуйте сутність глобальних проблем людства.
56. В чому сутність вчення В.Вернадського про ноосферу?
57. Проаналізуйте світоглядні засади сучасної екологічної ситуації.
58. Способи обґрунтування та передачі цінностей.
59. Базові життєві цінності.
60. Філософський зміст проблем культури.
61. Охарактеризуйте особливість співвідношення філософії та науки.
62. Як пов’язані між собою поняття “філософія” та “світогляд”?
63. Який зміст ми вкладаємо в поняття “віра”, “знання”, “мудрість”?
64. Розкрийте зміст понять “космоцентризм”, “геоцентризм”, “антропоцентризм”. Дайте порівняльну характеристику.
65. Розкрийте сутність понять “теїзм”, “пантеїзм”, “деїзм”.
66. Дайте порівняльну характеристику понять “містичний пантеїзм”, “натуралістичний пантеїзм”.
67. Як співвідносяться між собою поняття “раціоналізм” та “іраціоналізм”?
68. Розкрийте сутність понять “емпіризм” та “раціоналізм”.
69. Особливість співвідношення понять “сцієнтизм” та “антисцієнтизм”.
70. Розкрийте сутність понять “індукція” та “дедукція”. Дайте їм порівняльну характеристику.
71. “Буття”, “небуття”, “сущє”: сутність та характер взаємодії.
72. Як співвідносяться між собою поняття “діалектика” та “синергетика”?
73. “Рух” та “розвиток”: особливість взаємодії.
74. Розкрийте суть понять “парадигма” та “наукова революція”.
75. Як співвідносяться поняття “розвиток”, “прогрес”, “регрес”?
76. Який зміст ми вкладаємо в поняття розвиток? З якими поняттями він співвідноситься?
77. Як співвідносяться між собою поняття “підсвідоме”, “надсвідоме” та “сублімація”?
78. Дайте порівняльну характеристику свідомості та несвідомого.

79. Розкрийте сутність понять “верифікація” та “фальсифікація”.
80. Як співвідносяться між собою поняття “людина”, “особа”, “особистість”?
81. Як співвідносяться між собою поняття “свідомість”, “самосвідомість” та “суспільна свідомість”?
82. Як співвідносяться між собою поняття “дух”, “душа”, “духовність”?
83. Який зміст ми вкладаємо в поняття “особистість”? З якими поняттями вона співвідноситься?
84. Дайте порівняльну характеристику понять “есенція” та “екзистенція”.
85. Як співвідносяться між собою поняття “людина”, “індивід”, “індивідуальність”?
86. Поняття “свобода” та “відповідальність”: сутність та особливість взаємодії.
87. Як співвідносяться за своїм змістом “культура” і “цивілізація”?
88. Що ви розумієте під поняттям “свобода”? Чому свобода є проблемою для людини?
89. Чи пов’язані між собою проблеми сенсу життя та смерті?
90. Як співвідносяться між собою поняття “номіналізм” та “реалізм”?

Література

Базова:

1. Горський В.С. Історія української філософії.– К., 1996.
2. Мир філософії. Книга для читання.- В 2-х частинах.– М., 1991.
3. Нестеренко В.Г. Вступ до філософії: онтологія людини. Навч. посібник. – К., 1995.
4. Петрушенко В.Л. Філософія: Підручник. 4-те вид. – Львів, 2006
5. Філософія. За ред. Причепія Е.М., Черній А.М. та інш. – К., 2001.
6. Філософія. Курс лекцій. За ред. Бичка І.В.– К., 1994, 2002.
7. Філософія. Навчальний посібник. За ред. Надольного І.Ф.– К., 1999, 2001.
8. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: Підручник/ В.Г.Кремень, В.В.Ільїн. – К., 2005.
9. Філософія: світ людини. Курс лекцій: навч. посібник /В.Г.Табачковський, М.О.Булатов, Н.В.Хамітов та ін.– К.: Либідь, 2003.

10. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. /за ред. Л.В.Губерського. – К.:Знання, 2009.
11. Ящук Т.І.Філософія історії: Курс лекцій. – К., 2004

Допоміжна:

1. Андрущенко В.П., Михальченко М.І. Сучасна соціальна філософія.– К.:1996.
2. Антология мировой философии. В 4-х томах.– М., 1969-1972.
3. Бердяев М.Смысл истории.– М.: 1980.
4. Бохенский Ю.М. Современная европейская философия. – М., 2000.
5. В.Зинченко “Размышление о душе и ее воспитание // Вопросы философии, 2002,№ 2.
6. Волков А.Н. Человеческое измерение прогресса.– М.: 1990.
7. Воробьев С. Смерть или начало? // Человек, 1991, № 2.С. 58-86
8. Гаджиев К.С. Концепция гражданского общества: идейные истоки и основные вехи формирования // Вопросы философии.1991, № 7.
9. Гессе Г. Сідхартха // Всесвіт, 1990, № 3.
10. Гинев Д. Философская идентичность науки в постметафизической перспективе // Вопросы философии.2002, № 3.
11. Гордієнко А. Методологічні проблеми осмислення буття людини в західноєвропейських концепціях ХХ ст.// Філософська і соціологічна думка. 1995, № 5-6.
12. Горський В. Філософія в українській культурі (методологія та історія).– К.,2001
13. Гусев В. Західноєвропейська філософія ХУ-ХУІІІ ст. – К., 1995.
14. Деркач В. Людина і природа: Міри сучасної свідомості та проблема збереження довкілля // Філософська думка. 2000, № 3. С. 75-97.
15. Дмитрієв М. Моделі розвитку науки у світлі синергетики //Філософська думка.2002, № 3
16. Закидальський Т.Д. Поняття серця в українській філософській думці // Філософська і соціологічна думка. 1991, № 8
17. Захарченко М.В., Погорілий О.І. Історія соціології.– К.: 1993.
18. Ильин В.В. Теория познания. Введение. Общие проблемы.– М., 1993, гл.1.
19. История китайской философии.– М., Прогресс.1994
20. История философии в кратком изложении.– М., 1991.

21. Іваньо І.В. Філософія і стиль мислення Г.Сковороди. – К., 1983
22. Історія філософії України. Підручник.– К., 1993
23. Історія філософії України. Хрестоматія.– К., 1993
24. Йолол П. Тенденції розвитку сучасної методології науки // Філософська і соціологічна думка. 1995, № 7,8.
25. Кассирер Э. Опыт о человеке // Философские науки, 1991, № 7.
26. Кассирер С. Людський світ простору і часу // Філософська і соціологічна думка, 1992, № 5.
27. Кисель М. Гуманістичні засади сучасної екології // Філософська думка. 2000, № 3. С. 4-23.
28. Коган Л.А. Жизнь как бессмертие // Вопросы философии. 1994, №2.
29. Кравченко П. Бівалентність світоглядної природи духовності та свідомості //Філософська думка, 2000 р. № 3. с. 143-155.
30. Кримський С.Б. Запити філософських смислів. – К., 2003.
31. Крымский С.Б. Контуры духовности: новые контексты идентификации //Вопросы философии, 1992, № 12
32. Кузнецов В.Н. Немецкая классическая философия второй половины ХУШ – начала Х!Х в.– М., 1989.
33. Кузнецов В.Н., Мееровский Б.В., Грязнов А.Ф. Западноевропейская философия ХУ11 в. – М., 1988.
34. Кутирьов В.О. Людина і світ : три парадигми взаємодії // Філософська і соціологічна думка, 1992, № 7.
35. Льовкіна О.Г. Відчуження людини у соціокультурному просторі: минуле і сучасність. – К., 2006
36. Лоб'є Патрик де. Природа соціального феномена : альтернатива “Аристотель –Марк” //Філософська і соціологічна думка. 1999, № 5.
37. Лой А.М. Проблеми свідомості: історичність досвіду // Філософська і соціологічна думка, 1992, № 7.
38. Лосев А.Ф. История античной философии в конспективном изложении. - М., 1983
39. Людина і довкілля. Антологія: У 2 кн. Кн.2.– К., 1995
40. Мамардашвили М.К. Сознание как философская проблема // Вопросы философии. 1990, № 10.
41. Мамлеев Ю.В. Судьба бытия //Вопросы философии. 1993, № 11.
42. Моисеев Н.Н. Логика динамических систем и развитие природы и общества//Вопросы философии, 1999, № 4.с.3-10.

43. Моисеев Н.Н. Универсальный эволюционизм: позиция и следствия //Вопросы философии, 1991, № 3.
44. Мотрошилова Н.В. Рождение и развитие философских идей – М., 1991.
45. Наконечна О.П. Естетичне як тип духовності.– Рівне, 2002, Р.1, 11,Ш.
46. Наконечна О.П. Філософія та релігія як типи духовності // Вісник товариства російської філософії при Українському філософському фонді. – Полтава, 2007
47. Наконечна О.П. Філософія та особистість: особистість у філософії //Вісник НУВГП. Вип2 (42) Ч.2. – Рівне, 2008
48. Наконечна О.П. Концепт філософської культури у контексті самовизначення української та російської філософії // Російська філософія: історія, методологія, життя. Вип.10. –Полтава, 2011. С.135-141
49. На переломе: Философские дискуссии 20-х годов.– М., 1990.
50. Ницше Ф. О пользе и вреде истории для жизни //Соч. в 2т. + М., 1990. – Т. 1. С.159-230
51. О множественности форм пространства и времени // Філософська і соціологічна думка, 1990, № 4.
52. Петрушенко В.Л. Епістемологія як філософська теорія знання – Львів, 2000.
53. Порус В.И. Эпистемология: некоторые тенденции развития //Вопросы философии. 1997, № 2.
54. Пригожин И. Философия нестабильности //Вопросы философии, 1991, № 6.
55. Проблема человека в западной философии.– М., 1988
56. Пролеев С.В. Духовность и бытие человека.– К., 1992.
57. Псевдонаучное знание в современной культуре / Материалы круглого стола//Вопросы философии.2000, № 6.
58. Рассел Б. Человеческое познание.– К., 1997.
59. Рижко В.А. Концепція як форма наукового знання.-К., 1995.
60. Світова філософія. Фундаментальні проблеми філософії // За ред. В. Петрушенка, – Львів, 1998.
61. Семенюк Е.П., Мельник В.П. Філософія сучасної науки і техніки: Підр.– Львів: Світ, 2006-152 с.
62. Сковорода Григорій : дослідження, , матеріали. Зб. наукових праць.-К., 1992

63. Спасьбенко С.Г. Общество как субъект социальной жизни.– М.: 1995.
 64. Столович Л.Н. О „системном плюрализме” в философии // Вопросы философии. 2000, №9
 65. Сучасна зарубіжна філософія. Течії та напрями. – К., 1996.
 66. Табачковський В.Г. Гуманізм та діалог культур // Філософська думка, 200, № 1.
 67. Табачковський В.Г. У пошуках невтраченого часу (Нариси про творчу спадщину українських філософів-шестидесятників).-К., 2002
 68. Татаркевич В. Історія філософії. В 3-х томах. – Львів, 1999.
 69. Толстоухов А. Самоорганізація суспільства і влада // Філософська думка.2000, № 1.С.27-41.
 70. Філософія: світ людини: Курс лекцій.– К., 2003.
 71. Філософська антропологія: екзистенціальні проблеми.– К., 2000.
 72. Франкл В. Человек в поисках смысла.– М.1990.
 73. Фромм Э. Из плена иллюзий// Душа человека.– М.. 1992.-С.370-374.
 74. Фэн Ю-Лань. Краткая история китайской философии. –СПб, 2000.
 75. Чанышев А.Н. Курс лекций по древней и средневековой философии.– М., 1991.
 76. Чаттерджи С, Датта Д. Индийская философия.– М., 1994
 77. Чижевський Д.Філософія Сковороди. – Харків: Прапор, 2004
 78. Читанка з історії філософії. Кн.1. К. С. 131-141.
 79. Читанка з історії філософії. Кн.6 : Зарубіжна філософія ХХ століття.-К., 1993
 80. Шевченко І. Сутність людини у працях професорів Києво-Могилянської академії (ХУ11-ХУІІІ сторіччя // Філософська думка, 2000, № 5.С. 123-135.
 81. Юркевич А.В., Цапленко И.П. Функциональный кризис науки // Вопросы философии, 1998, № 1.
 82. Яковлев В.А. Бинарность ценностных ориентаций науки // Вопросы философии 2001, № 12.
 83. Ясперс К. Смысл и назначение истории.– М.: 1991.
- Журнали: “Філософська думка”, “Практична філософія”, “Вопросы философии”, “Человек”, “Мультиверсум”.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Національний університет
водного господарства
та природокористування